

ПРИЧА „ДНЕВНИКА“

Како сам добио Нобелову награду

Ђорђе Писарев

Неко ми је јавио да сам добио Нобелову награду. Додуше, званичан допис Нобеловог комитета није ми пристигао, могуће да га је поштар загубио, али вест је била превише велика да би се могла скрити. Пошто нисам видео образложење нисам баш знао зашто сам лауреат, али је могуће да сам Нобела добио за књижевност јер сам на том пољу постигао евидентне резултате и није да се хвалим, нисам видео ко би ми на пољу писане речу, у овом тренутку, могао бити такмац. Опет, кад мало боље размислим, могуће је да сам награду заслужио својим исцрпним изучавањем снова, јер сам се томе поприлично посветио последњих година, поготово од када сам најзад успео да се докопам заслужене пензије. Моја теорија је била, укратко, да су наши снови само трагови давно изгубљене прошлости, тј, лирски казано, магле сећања. Било је заиста мукоотрпно стићи до ових сазнања јер сам, изучавајући и анализирајући, проводио и по двадесет часова спавајући. (Имао сам срећу да ме је у овоме подржавао мој мачак Фибислав коме није било тешко да се жртвује како зарад науке, тако и због љубави према мени.)

Да би ми награда била уручена морао сам обавезно да присуствујем церемонији: па не даје се милион евра на лепе очи! Али, ја не само што немам појма где је Стокхолм, него не знам ни како тамо да стигнем, а шведски језик ми је потпуна непознаница. То је валда језик којим говоре Швеђани али, евидентно, ја нисам Швеђанин. У реду је, речено ми је, шведски и не говори нико осим Швеђана, баш као што ни српски не говори нико ко није Србин, а и они то чине туц-муц. Дакле, могу своју беседу да изговорим на енглеском. Ја се, додуше, често правим да сам Енглец – “Шта се ту правиш ко да си Енглец?” – али тај језик ми је такође непознаница, нећу валда водити преводница, срамота је. Ма, немојте компликовати, само дођите, смислићемо већ нешто, па макар говорили на индијанском. Али, ја не знам ни индијански. Па шта, рекоше они хладнокрвно, не знамо ни ми.

Прва етапа моје мале авантуре била је успешна, бар што се тиче доласка у Скокхолм. Проблем је у томе што не знам где треба да идем да би ми била уручена награда која ми је, када мало боље размислим, додељена за серију микро – мапа које сам својевремено одштампао у сада свим туристима омиљеном бедекеру “Микро Атлас”. Суштина је била у томе да сам се бавио фрагментима, а не свеукупним приказима градова, области, држава и континената. Онај ко ми имао намеру да их користи на макро плану морао је знати да сложи микро – планове као пазле да би стекао шири (користан) увид. Нажалост, нисам понео ниједан комплет и како сада да се снађем? Можда када бих у Стокхолму пронашао неког озбиљног филателисту, јер су микро – мапе штампане и у формату поштанских марака, али опет би се у томе испречила чињеница да не говорим шведски, а Швеђани, а камоли шведски филателисти, не говоре ниједан други језик осим сопственог.

Не могу да се вратим кући јер не знам где је аутобуска станица, немам појма ни где спавају возови, а авиони и аеродром су тек тешке мисаоне чињенице. На крају, па немам ни пара, јер нисам понео ни динара рачунајући да ће ми новчани део Нобелове награде бити довољан да покријем трошкове пута, а ја тај новац нисам успео да узмем. Дакле, новца немам, да се снађем не умем, људе око себе не разумем и прети ми опасност да овде, у Стокхолму, останем заувек. (И лутам све виткији и виткији, стоколмски улицама, и то у фраку који сам пулио за церемонију.) Новац ме чека, али не знам како да га преузмем, што је велика штета не само за мене: планирао сам да купим један станчић у Паризу и други у Ел Еју, тек толико да имам где да преспavam када тамо тркнем викендом, можда и кућу у Херцег Новом – имао је Андрић, па што не бих и ја, човек који држи до статуса не треба да се обазире на ситнице – а и жена се пријавила с жељом да јој најзад обновим породичну кућу у Визићу која се срушила. Оставио бих мало пара за цигарете и алкохол, а уколико би нешто преостало радо бих то дао у хуманитарне сврхе јер, што се каже, није бег циција.

Тако је испало, а то сам већ годинама објашњавао пријатељима и колегама у Србији, да је лако добити Нобелову награду. Тврдио сам чак, са потпуним убеђењем, да ћу је баш ја, други међу Србима, лако добити под условом да ме нако прерано не убије или да ми се не деси нека друга глупа, непланирана несрећа. Читао сам, наиме већ годинама књиге својих конкурена из региона и знао сам да ми они су ни до колена. Ипак сам ја много даровитији, за њих апсолутно писац без премца.

Додуше, нисам рачунао да је награду тако тешко преузети. Рекли су ми да је и Дилян имао сличне проблеме, али он је на крају успео да се снађе. Покушао сам да га пронађем, да ми да неки савет – а што да не, ипак смо ми некакве колеге – али он одбија да јави. Можда га је срамота што је тамо у Комитету нешто смувао па неће да ми призна, а можда га је и стид што не зна српски; не би требало, па ни ја не знам енглески. Можемо да се споразумемо на индијанском, који не знамо ни један ни други, а можемо и да се правимо луди, као Енглези, шта фали? ■

ИНТЕРВЈУ: ЈОВИЦА АЋИН, КЊИЖЕВНИК

Приповедању никад краја

На Међународном сајму књига у Новом Саду, чије се капије отварају у уторак, 18. марта, на штандовима различитих издавача, читаоци ће затећи неколико новијих и најновијих књига Јовице Аћина (Зрењанин, 1946). Прошле године је Лагуна објавила његов роман „Котао“. Службени гласник, поред првог кола Кафкиних сабраних дела, објавио је и његов обимни роман „Шибане“. На штанду Агоре, пак, поред његовог романа „Дозвола за бицикл“, наћи ће се и књига која је само неколико дана пред сајам објављена, а ради се о Кафкиним писмима пријатељима и сродницима које је приредио и превео управо наш саговорник. Посвећеници књиге свакако ће угледати и невелику књигу из едиције „Нова мисао“ Културног центра Војводине „Милош Црњански“ у којој се објављују есеји домаћих и страних аутора, а у којој је крајем прошле године објављен Аћин есеј „Залудно мишљење“. Тек у свим његовим књигама читаоца чека она јединствена поетика Јовице Аћина која нам деценијама потврђује Кафкину тезу да „књига мора да буде секира за залешено море у нама“.

● **Када је објављено прво коло од осам књига Франца Кафке у Службеном гласнику, које сте Ви превели и уредили, најављивано је речима: „Све што је Кафка написао и све оно што је прећутао – на једном месту!“ Ипак, само пре неколико дана у „Агори“ је објављена књига „Писма пријатељима и сродницима 1900-1924“. Након чувеног писма оцу, након писама Милени, поново имамо безмало откриће које нам доказује да су Кафкина писма читав један мали књижевни свет, свет мина есеја. Ево, на пример, када пише пријатељу Оскару Полаку и анализира њихове разговоре када су им „речи тврде и по њима газе као по лошем плочици“. Да ли су писма пријатељима начин да читаоци поново открију бескрајни свет Кафке?**

– Кафки, доктору приповедања, и његовом делу читаоци и истраживачи ће се још дуго враћати. Неки ће га откривати, други читати поново. Он је писао како нико пре њега није, нити ће ико тако писати у будућности. Био је сав предан књижевном стварању. И његова писма су дело за себе. Ја их читам као приче за себе. Она су неразлучиви део писца и отуда су и део подједнако његовог света живота и света на чије истине нам је указао у ономе што је писао.

● **Једном сте рекли да се Кафка никада не може преципити када је у питању његов значај у историји светске културе. Ви сте то учинили на свој начин, списатељски. Захваљујући Агори, јер до сада је био објављен само у Црној Гори, и публика код нас може да чита ваш роман „Дозвола за бицикл“ у којем је управо реч о Вашем дружењу са Кафком не само током протеклих деценија већ и у овом новом времену. Да ли је била инспирација и Кафкина аутентична реченица с глаголом на крају којим, како сте истигали, он увек “пресуди”?**

– „Дозвола за бицикл“ је роман настајао деценијама. Нисам ни знао, док сам писао поједине његове делове, схватајући их првенствено као приче, да ће то једног дана прерасти у роман. Он је и драматично сведочанство, прожето и црним хумором, о томе колико сам се зближио с Кафком и колико је он свакако актуалан. И данас, можда више него икад. Његова реченица је, разуме се, немачка, али је он немачку граматiku искористио екстремно. Структуру реченице је учинио неодвојивом од свог приповедања. Ма колико наоко изгледало лако преводити Кафку, због његовог креативног језика морао сам да се предајем имагинацији сопственог језика, преводити онако, верујем, како би сам писац своје дело сачинио у српском језику. Мој роман је ипак самородан; у њему сам стварао нашег Кафку и себе с њим.

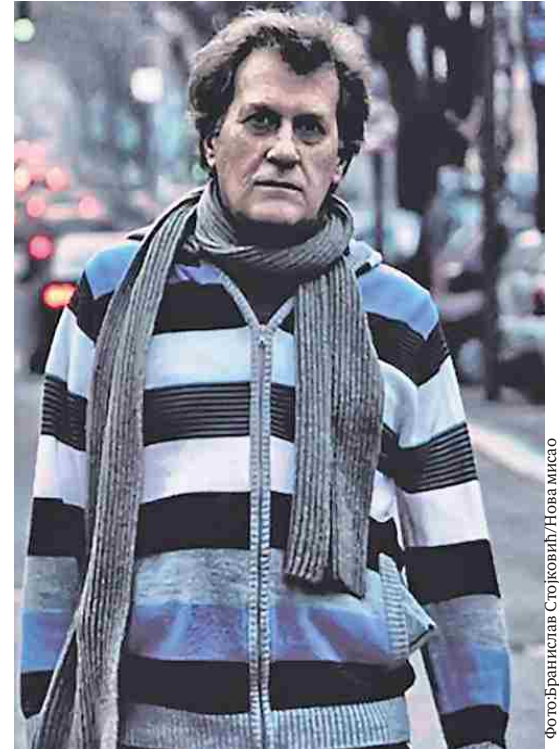

фото:Бранислав Стојковић/Нова мисао

● **А у Вашем роману “Котао” главни лик Ђамберо Роси истраживао је живот филозофа којег сте ви, такође, преводили, а ради се о Ничеу. Да ли је танканит између преводјења и приповедања или лично стваралаштво извире из „котла“ у којем су се наталожили утицаји свега прочитаног/преведеног, наравно и измаштаног?**

– Фридрих Ниче у „Котлу“ јесте лик који само докле прати реалног Ничеа. Али и у имагинарном Ничеу, како сам га исприповедао, много је животне истине немачког мислиоца. Између сопственог приповедања и преводјења других, у суштини, велика је провалија. Не знам шта је на моје писање утицало. Изгледа ми ипак да је његово врело дубоко у мени, у простору мог духа који је и мени незнан. Док пишем осећам да ми сваку реч диктира ђавољи анђео који је одлучио да створи свет из ничега. Али није то измишљени свет. Он је с ону страну истине и лажи, а ја у њему искушавам свет у којем живимо.

● **И у роману „Шибане“ је реч о уметности и уметнику, са бројним интригама. Гојко Тешић је нагласио да се ради о роману након којег читаоци остају ошамућени са оном врстом која “прати сваку истинску уметност” од које постаје оно бољи?**

– „Шибане“ и „Котао“ писао сам петнаестак протеклих година. „Шибане“ је засад круна међу мојим романима. Професор Тешић ми је рекао да није успео да престане да га чита. Јесу у њему уметност и уметник, али у њему су и улично приповедање, бескућништво, магија живота и опстанка, љубави, заједно са злочинима који нас окружују.

● **У есеју „Залудно мишљење“ написали сте да нисте у дилеми „чему књиге“, оне су ту ради читања, а „када читамо, боље живимо“. У истом есеју тврдите и да не волите аутобиографске осврте али након више од пола века у свету књига, да ли Вас више испуњава читање или писање?**

– Док живим, највише ме испуњава сам живот са свим путевима на које нас он занесе. Мене је довео до љубави према читању. И до страсти да разумем човеков свет и испричам другима и себи ствари, хиљаду, милион ствари које тај свет недри из себе. То је милијарду капљица које ме шкропе и ја их упијам, те њима потом напијам своје приче и романи.

Гордана Нонин

ВОЈВОЂАНСКИ ИЗДАВАЧИ И ВОЈВОЂАНСКИ ПИСЦИ У СУСРЕТ МЕЂУНАРОДНОМ САЈМУ КЊИГА У НОВОМ САДУ (18-24. МАРТ)

Још овај пут

Гордана Влаховић
(Агора)

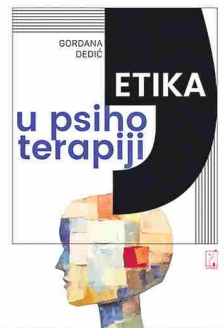
Гордана Влаховић ауторка је више прозних рукописа које одликује аутентичност у стилско-језичком обликовању текста, у живости језика између савременог и архаично-традиционално. Своју нову књигу есејистичких записа она је насловила *Још овај пут*. Тиме је савим јасно показала како се она надовезује на њене раније есејистичке књиге – *Са Саром уз књигу*, *А књига о(п)стаје* и *Читам и записујем (плаву промају мимо света)* – и да, заједно са њима, чини заокружену целину, критичко четворокњижје којем ће се сви будући проучаваоци књижевног тренутка у којем јесмо враћати е да би се обавестили како се писало и како се тумачило написано. Књиге о којима је писала Гордана Влаховић је са радостју читала. Ехо те читалачке радости допире до нас и када се, као читаоци, са њеним критичким текстовима, али и њеним теоријским студијама – суочимо..

Етика у психотерапији

Гордана Дедић
(Психополис)

Ово је прва је књига на српском језику из области етике у психотерапији. Ауторка проф. др Гордана Дедић је редовни професор, неуропсихијатар и психотерапеут. По њеним речима, свест о етичким стандардима и кодексима пресудна је за компетентност у области етике, али та свест ипак не може заменити активан и промишљен приступ испуњавању етичких одговорности психотерапеута. Јер сваки нови клијент је јединствен и изазов професионалног рада. Порастом свести о значају менталног здравља и све већем броју психотерапеута, али и оних који траже њихову помоћ књига је важна и неопходна како би се разјасниле бројне дилеме и непознанице у овој области. Иако је првенствено намењена психотерапеутима и едукантима психотерапије, психијатрима, психолозима, студентима медицине и психологије, свакако ће бити занимљива и заинтересованим клијентима.

Давно пре себе

Дина Заварко
(Прометеј)

У овој збирци читаоци имају прилику да се упусте у авантуру откривања личности која је у свакој причи тајанствена. Читајући ове приповести не можемо а да се не запитамо која је историјска личност јунак приче. Тако ће се сваки читалац наћи пред занимљивим задатком, јер је ово књига која од читаоца очекује активног саговорника. У 16 прича, 8 личности су мушкарци, а 8 жене, при чему се у причама о женама преиспитују родне улоге које су их спутавале кроз историју, што је посебно значајна тема. Ликови и личности збирке „Давно пре себе“ оживљавају пред нама, онако како их кроз историографију никада нисмо посматрали – као истински људи. Они нису пуки актери историјских догађаја, већ људи од крви и меса, попут нас. Уравно у томе лежи драгоценост ове књиге: Дина Заварко својом имагинацијом васкрсава од нас удаљене личности и показује нам њихову људскост.

Калиграфија метафоре

Стојан Ђорђић
(Агора)

Стојан Ђорђић је последњих година несумњиво један од најактивнијих српских књижевних критичара. С подједнаком критичком пажњом он пише и о новим књигама савремених писаца и аналитички тумачи остварења познатих стваралаца модерне српске књижевности ранијих времена. *Калиграфија метафоре* /поетика дијадеме књижевнокритички је портрет песника и романијера, писца Драгана Јовановића Данилова. Кроз минуциозно бављење појединачним књигама и вишезначјем дијамантских Даниловљевих метафора у набујалој песничкој калиграфији романескног призора, аутор стиже до покушаја заснивања синтетичког приступа овом писцу. Пред читаоцима је ново, допуњено издање ове студије обогаћено критичким интерпретацијама новијих Даниловљевих књига.

Писма пријатељима

Франц Кафка
(Агора)

Као и у случају већих и познатијих пищевих дела, и ова писма се читају без даха, тврди преводилац Јовица Аћин, додајући да су она „монументално сведочанство, често драматично, о Кафкином животу и делу, али и незаобилазна када је реч о свеколикости његовог опуса“. Постоји несумњиви раскол у такозваним интимним списима Франца Кафке. У Кафкиним дневничким записима поглавито се суочавамо с пищевим крицима из све јаче самоће, из унутрашњег пакла у који се обурвава нарочито од фаталне јесени 1917. кад почиње његово неизлечиво и неопозиво умирање. Од тог датума у писма се уписује особена, достојанствена и интимна историја болести, а ова потом прераста, у последњој години живота, у самозатајну историју умирања.

Рт

Саша Илић
(Академска књига)

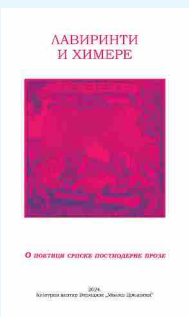
Роман Саше Илића, добитника НИН-ове награде, један је од оних тоталних који нам кроз чудесну породичну причу у четири генерације, изузетним стилем и слухом за литературу, даје одговор на питање, ко смо заправо ми, људи. Поглед с висине пружа другачију перспективу, на великом платну низије промичу непрегледне слике природе, друштва и повести повезане у нераскидиву целину. Магарац који узбрдо тегли товар чекајући крај у кланици, за чију танкоћутну природу људи низије нису способни; млада жена одлучна у намери да саму себе уништи како би преживела окрутност света; мушкарац који бежи на други крај континента како би преживео сопствену породицу; велики писац, иако дарован ретком имагинацијом, не може да појми важност стварности у којој делује; друштво које се од једног рата опоравља другим...

Лавиринти и химере

Зборник о поетици српске постмодерне прозе
(КЦВ „Милош Црњански“)

„Лавиринт и химере“ је зборник радова са научне конференције коју је Културни центар Војводине „Милош Црњански“ организовао у октобру 2024. године. Уредници овог Зборника су доц. др Милош Јоцић, др Снежана Савкић и др Валентина Чизмар. У Зборнику о поетици српске постмодерне прозе пред читаоцима су научни радови Саве Дамјанова, Але Татаренко, Владиславе Гордић Петковић, Маје Рогач Станчевић, Драгане Бошковић, Марине Аврамовић, Јоване Б. Тодоровић, Антонија З. Симића и Маше Вујновић. „Необично је да још увек жив човек сагледа као историју феномен у чијем је рађању и настајању од младости, свесно па и несвесно, активно учествовао“, део је из научног рада професора емеритуса др Саве Дамјанова.

Женски језик и идентитет

Ана Марковић
(КЦВ „Милош Црњански“)

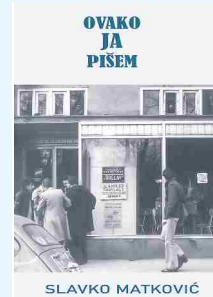
Аргентинска књижевница Луиса Валенсуела ауторка је обимног и разноврсног књижевног дела. Њене књиге су стилски разнолике, од реалистичних до формално смелих и експерименталних, а њен фикционални универзум настајују свакојака бића, од обичних људи до гротескних монструма, од историјских личности до књижевних архетипова, па се чак као лик појављује и сама ауторка. Међутим, има у тим књигама неколико константних тема и филозофских преокупација: друштвени односи моћи, сексуалност, женски језик и писмо као средства ослобођења од патријархалног угњетавања. Тема војне репресије у Аргентини често се у њеним делима повезује с истраживањем женске сексуалности, у покушају да се механизми те репресије ситуирају у шири контекст мушке социокултурне доминације.

Овако ја пишем

Славко Матковић
(КЦВ „Милош Црњански“)

Културни центар Војводине „Милош Црњански“ објављује књигу прича и преписке из заоставштине Славка Матковића (1948 - 1994). Књигу је приредио Мирко Себић сарађујући на њој са Балинтом Сомбатијем (1950 - 2024), а поред прича из заоставштине Славка Матковића, у њој је објављена свеобухватна преписка између ова два уметника. „Овако ја пишем“ свакако представља изузетну вредност за историју уметности и незаобилазан документ за проучавање неоавангардне уметности на овим просторима током 70-их и 80-их година прошлог века; књига истовремено потврђује речи Славка Матковића из писма које је Балинту Сомбатију писао 29. јануара 1985: „Биће нас још у овом простору и после наше физичке смрти, ја знам, јер често летим тамо где други не мисле да се може стићи“...

ВОЈВОЂАНСКИ ИЗДАВАЧИ И ВОЈВОЂАНСКИ ПИСЦИ У СУСРЕТ МЕЂУНАРОДНОМ САЈМУ КЊИГА У НОВОМ САДУ (18 - 24. МАРТ)

Визије неједнакости

Бранко Милановић
(Академска књига)

Један од највећих светских економских експерата, српско-амерички стручњак Бранко Милановић у својој новој књизи „Визије неједнакости. Од Француске револуције до краја Хладног рата“, коју је са енглеског превео Ђорђе Томић, поставља питања „Како сте видели дистрибуцију дохота у своје време? Како сте очекивали да ће се она у будућности мењати и зашто?“. На та питања „одговарају“ шесторица најугледнијих економиста у историји ове дисциплине: Франсоа Кене, Адам Смит, Дејвид Рикардо, Карл Маркс, Вилфредо Парето и Сајмон Кузнец, који су се посредно или непосредно бавили проблемом дистрибуције дохотка и доходне неједнакости. Ова књига је историја размишљања о важној и никада истакнутој области истраживања коју су касније засениле неке друге теме да би данас поново доспела у први план економске мисли.

Колонистичка насеља

Милан Мицић
(Банатски културни центар)

Трећа књига списа Колонистичка насеља (1920–1941) обухвата петнаест колонистичких насеља са подручја Бачке (8), Срема (3), Барање (3) и Славоније (1), истражених на основу богате грађе Архива Војводине, Рукописног одељења Матице српске и једног приватног архива у којем је приказан кратак историјат формирања и развоја нових насеља насталих у колонизационом процесу, у тзв. северним крајевима у организацији Краљевине СХС (Југославије). Како наводи сам аутор, ова књига има улогу да у сажетој форми историографског текста ослика историјску судбину нових равничарских насеља и њихових људи, осветли колонизациони и људски напор, упозна историографску науку, потомке колониста и српску културну јавност са драматичним и сложеним процесом њиховог формирања и градње, да дочара историјски портрет колонисте-доброљца или опантанта и да истакне почетке историјских процеса дугог трајања градње нових локалних идентитета.

Границе српског језика

Драгољуб Петровић
(Прометеј)

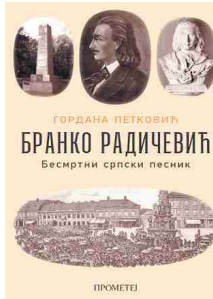
У Прометејевој едицији „Популарна лингвистика“ управо је објављена последња, постхумна књига професора Драгољуба Петровића, познатог српског филолога, „Границе српског језика“. Књига представља круну његовог научног рада, у којој је дао коначну реч, али и отворио разговор за оне који после њега остају. Главни задатак „Граница српског језика“ јесте да се испита српска прошлост и српски језик ван доминантних оквира бечко-берлинског дискурса. У том свом циљу, професор Петровић остаје до краја одан науци. Са научне тачке гледишта, овде се преиспитују званично прихваћени наративи о српском народу, који су са стране наметнути и у њима се открива лаж. Чињеница да су Срби народ који је на самом извору европске културе, потискује се и то из политичких, а не научних разлога. Због дубоке оданости науци, ако није другог, потребно је промислити и поново исписати историјску лингвистику.

Бранко Радичевић

Гордана Петковић
(Прометеј)

Ова књига прати Бранков пут од детињства, преко младости, карловачких и бечких година, све до повратка на место са ког више никада неће отићи – Стражилово. У њој су први песнички узлети на немачком, прва сведочанства несагледивог талента, изрази дубоког дивљења према Стражилову. Ту је и све оно што је растуживало песника чинећи да пише још лепше и дубље. Други део књиге чини избор из Бранкове поезије, који обухвата његове најрепрезентативније песме. Поред тога, књига је испуњена илустрацијама – сведочанствима о различитим елементима песниковог живота, које потичу из Завичајне збирке у Сремским Карловцима. Књига Гордане Петковић објављена је у едицији Карловачка сведочанства, коју је Прометеј покренуо у циљу расветљавања и очувања сећања на личности које су својим животом обележиле живот и друштво Сремских Карловаца

Сабрана дела Бранка Радичевића

(Матица српска)

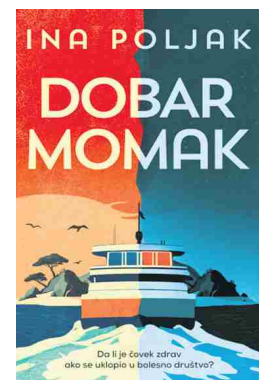
У оквиру издавачке делатности Одељења за књижевност и језик, Матица српска и Српска књижевна задруга објавиле су „Сабрана дела Бранка Радичевића“, капитално издање које је приредио проф. емеритус Душан Иванић. Ово издање представља најпотпунији збир стваралаштва једног од најзначајнијих песника српског романтизма, омогућавајући читаоцима увид у развој његовог поетског и књижевног израза. У „Сабраним делима“ објављене су песме Бранка Радичевића из 1847, песме из 1851, песме објављене изван збирки, песме из заоставштине, друге редакције, друге редакције песама из заоставштине, преводи, записи, огласи и преписка. Књига садржи и предговор приређивача, који кроз аналитички осврт представља Радичевићев поетски опус и значај његовог дела у контексту српске књижевности 19. века.

Добар момак

Ина Пољак
(Лагуна)

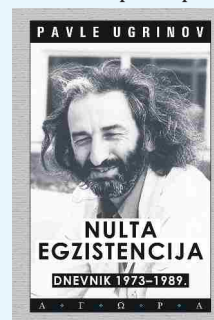
Роман „Добар момак“ Ине Пољак, рођене Новосађанке која данас живи и ради у Љубљани, говори о неопходности налажења сопствених вредности, реализацији жеља и циљева, о томе како је то бити аутентичан. Овај „feel-good“ роман показује како нас „нормалност“ заправо гуши. Надахнута својим богатим искуством, психолошкиња Ина Пољак (завршила је психологију на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду) верује да приче покрећу свет и зато помаже људима да своје приче испричају на аутентичан начин. После читања бићете сигурни да свако има своје место под сунцем чак и када пада киша.

Нулта егзистенција III

Павле Угринов
(Агора)

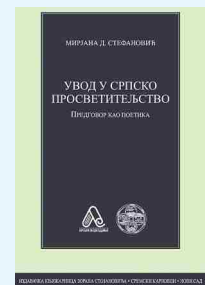
Дневнички записи књижевника, драматурга, режисера и академика Павла Угринова (1926 - 2007) прате га од доласка у Београд 1946, извођења култне представе „Чекајући Годоа“ и оснивања Атељеа 212, рада на Радио-телевизији Београд током златног периода радио и ТВ драме... све до новог миленијума. Ово дело је прожето важним културно-политичким догађајима и на својеврстан начин документује развој друштва и уметности послератног доба кроз призмину аутентичног ствараоца и сведока нашег поднебља и времена. Друга књига прати период великих промена, од 1973. до 1989. Кроз записе о важним догађајима – новом Уставу из '74, смрти Јосипа Броза Тита, објављивању Меморандума САНУ, оснивању Удружења независних писаца Југославије – Угринов документује општу кризу југословенства и јачање националних струја.

Увод у српско просветитељство

Мирјана Д. Стефановић
(Архив Војводине и Издавачка књижарница Зорана Стојановића)

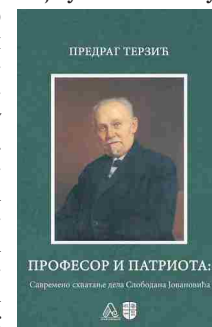
Просветитељство, као епоха светлости, остаје недовољно истражено у савременим студијама српске књижевности. Отуд се ова књига назива тек уводом, указујући на значај сагледавања прошлости из перспективе савременог истраживача. Систематично разматрање ове епохе, указује на њен допринос иновацији традиције, жанровском развоју и месту у историји српске књижевности. Без глорификације, али и без запостављања, просветитељство се сагледава у ширем књижевном контексту и кроз савремене методолошке приступе. Јер, како истиче ауторка, важно је разумети да проблем није како се текст показује из временског аспекта из кога је настао, већ и како се он показује данашњем истраживачу када га у свом времену тумачи.

Професор и патриота

Предраг Терзић
(Архив Војводине)

Монографија је резултат вишегодишњег истраживања правног, историјског, политиколошког и социолошког опуса Слободана Јовановића. Књига обрађује његово научно, професионално и политичку делатност, укључујући и улогу у Влади Краљевине Југославије у избеглиштву. Анализирани су његови ставови о суверености, функцијама државе и уставном праву. Аутор нуди критички и савремени приступ његовом делу, избегавајући некритичку идеализацију личности и рада. „Изуучавајући целокупну друштвену мисао Слободана Јовановића, на стојао сам да не допустим да упаднем у замку некритичког погледа на његов живот, политичко деловање и оцену садржаја и квалитета објављених дела. Било каква облик идеализације личности или некритичког сагледавања нечијих текстова, без обзира на квалитет и бројност научног и ширег друштвеног доприноса, одувек се показивао неприхватљивим и недозвољеним у научној методологији и етици“...

ИЗ ПИШЧЕВЕ БЕЛЕЖНИЦЕ

Фармерице и песнице (2)

Душко Богдановић

Једног дана сам шетао фармерке својом уобичајеном руту око Милетићевог споменика, кад сам чуо коментар неког из групе младића: "Пле, овај клинац има Леви Штраус". Убеђен сам да је то рекао баш Лепи Рада. Можда и није, али ја сам желео да јесте. Моје балавеће право на илузије. Разне. Како год, тада сам се први упустио у озбиљнију анализу својих каубојских панталона. До тада ми је било важно да пречестим прањем постану што светлије и да ми, као, добро стоје. Убрзана истрага кожне етикете на којој два коња растржу панталоне, са црвеним словима натпис Леви Штраус Ко, показала ми је да је и етикета нешто врло важно. Мора да је тако, чим је и Рада то приметио.

Осмог фебруара 1961. баш на мој рођендан, да будем у догађај и интимно инволвиран, на травњаку поред Корзоа, око пола осам увече, 25-годишњи Радомир Кнежевић из Савиног Села, студент Филозофског факултета и саобраћајни милиционер у резерви, вербално се докачио са Радом. Разлог је био формално макар, једна од оних из арсенала провокативних реченица. Настала је туча. Кнежевић је извадио службени револвер и урликнуо: "Одступи!" Хм, била је то црвена марама за Лепог Раду. Осоголен од присутних пријатеља, наставио је још жешће да наваљује на Кнежевића. Следила су потом два пуцња. Један метак је био кобан. Радини другари су скочили на Кнежевића. Оборили су га на земљу и ударајући га бесомучно и рукама и ногама, вероватно би га на смрт претукли, да нису наишла двојица милиционера и тако спречили још једно убиство те вечери. Нешто доцније је Рада издахнуо у новосадској болници. Имао је двадесет година. Следећих дана је то била градска вест о којој су сви причали. Кажу да је Радина сахрана била већа од свих до тада организованих у Новом Саду.

Био сам истински тужан. Лепи Рада је на неки чудновати, само клинцима познат начин, био мој идол. Импоновао ми је. Све у вези са њим. Укључујући и фармерице које је носио. Како год, време је пролазило и ја сам стигао до првог разреда Јовине гимназије. Будући да тих година нисам брзо растао, шта више, у целом разреду само су један демак и три девојчице биле ниже од мене, могао сам да носим исте фармерице и две године након што сам их добио. Сјајно су, у међувремену, избледеле. Биле

су праве! У то време у граду је било све више панталона од денима или тинса, које су пратили коментари типа "супер" за, рецимо, Рајфл, Ли, Ренглер, Орегон... и Левис, ван конкуренције, неприкосновено на врху. Насупрот њима биле су све друге, оцењене као "срање." Рецимо, домаћа фабрика Вартекс из Вараждина, почела је да производи некаке моделе индиго боје, од чудног материјала, које нису могле пожељно да изгледају ни да су убачене у мешалицу за бетон. А име, мајко мила: Каубој Цими. Ужас.

На Корзоу и на местима где сам се мувао, појавиле су се и нове фацие. Нова генерација пичкароша. Пре свих, већ у тучама доказани Мита Џамбас са Салајке, па клинци који обећавају са Подбаре, предвођени Зецом, Гавром и Лолом. Потом, Неца и Хасан са Житног трага. Била је ту и екипа Мике Мечке са Сателита, затим неуспели помладак некада моћних банди Жуги лептир и Црна рука са Телера. Са

Детелинаре је стигао Мали Груја. Митровић се презивао. Убрзано се доказивао у многобројним тучама. Био је витак попут комарца, али невероватно снажног ударца. Могао је дрво да оборити. Све те нове ликове сам познавао. Са неким сам се у специјалним околностима и дружио. На крају првог разреда гимназије, почео сам да тренирам ватерполо и играм за јуниоре Војводине. Нарастао сам за два следећа лета чак 12 сантиметара! Фармерице су ми у струку биле и даље релативно пасент, али и недопустиво прекратке. Једног дана ми је Груја предложио да се цорамо: он мени његове беле Ли, ја њему моје Левиске. У старту су ми његове панталоне биле мале, али Груја је Груја. Играле су, нажалост, код мене само једно лето... Шта је било са мојим омиљеним фармеркама? Бог ће га знати. Како год било, у годинама раног одрастања, на мој модни изражај, или тачније аутфит, како вели балкански новогвор, утицали су и ликови које данас неталентовани новинари и слаби стилисти, аутори високогиражних и нискоквалитетних писанија, зову "момцима тврдих песница са ужареног градског асфалта". Фармерице и песнице. Каква шиљокуранска вестерн комбинација.

Из рукописа књиге „Сенке сећања 2“, која ускоро излази у издању „Прометеја“

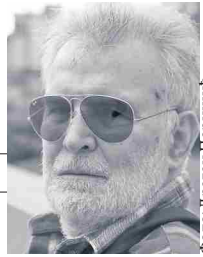
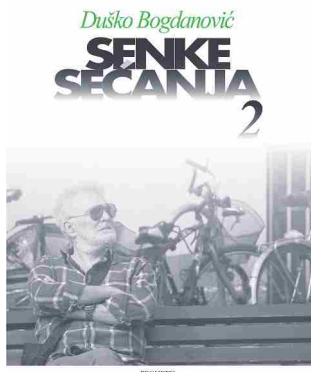

Фото: Драган Петришић

ПРОМЕТЕЈА

СЛОВО О „ДРУГОЈ ВИОЛИНИ И ДРУГИМ ПРИЧАМА“ АЛЕКСАНДРА ГАТАЛИЦЕ

Наративне рапсодије (2)

Иван Негришорац

У приповеци „Мизофонија“ Александар Гаталица описује како је сличан подухват, али са врло особеном мотивацијом, начинио Алфред Конрад. С обзиром да је приповетка посвећена Алфреду Бренделу, пијанисти који је активан упркос чињеници да је зашао у десету деценију, реално је претпоставити да се поменута мотивација она занимљивост ствара у простору укрштања реалне и фикционалне чињеничности. У лику Алфреда Конрада Гаталица приказује мизофонију као особу болест: пијаниста је од ове болести оболео још у детињству, али га је бављење пијанистичком уметношћу штитило од тешке иритације коју су му проишходили одређени звукови, најчешће људски гласови. Болест је дошла до изражаја тек кад је он престао са активним радом и свирањем на клавиру, па је од тада почео под дејством одређених изазова да осећа „бол,

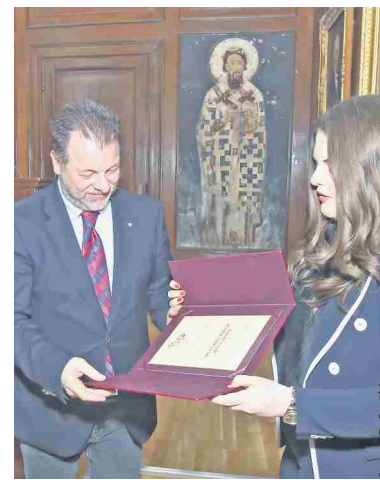

ФОТО: В. ЛУЦИЋ

Гаталица је за „Другу виолину...“ добио Награду „Др Широ Матијевић“

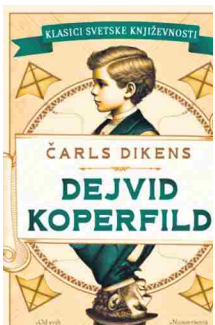
убрзани рад његовог срца“ (стр. 102) и сл. Занимљиво је да су појавни облици оваквих телесних и физиолошких реакција веома наликовали на реакције успешних пијаниста на конкурентске стваралачке енергије које могу изгледати као успешније и јаче. Због стања активираних мизофоније Конрад је практично био мотивисан да се, после одлуке о повлачењу, поново активира на јавној, пијанистичкој сцени. На сцену се враћа у својој седамдесет и шестој години, што није непознато у клавијској уметности, па наратор помиње случајеве Владимира Хоровица, Артура Рубинштајна, а и случај Алфреда Брендела, којем је приповетка посвећена, говори о активности у позним годинама.

Многе је случајеве ове и овакве врсте описао Александар Гаталица у својој драгоцењој приповедачкој књизи Друга виолина и друге приче. Извесни проблеми ових наративних структура појављују се преважходно на једном осетљивом поетичком месту: тамо где се фикционалност судара са реалним чињеницама, а да при том не уследи ваљано наративно разјашњење. При том, треба нагласити да се вредност ове књиге не исцрпљује само у томе што је успешно приказан један сегмент европског, светског, а једним мањим делом и

српског музичког живота. Успелост ове књиге добрим делом је заснована на чињеници да целокупно сведочанство о животима и искушењима клавијских, гудачких или диригентских мајстора не може, чак и не би никако смело, бити искључиво повезано само са овим професионалним слојем. Све ове приповетке ваља доживљавати и тумачити унутар свеобухватно схваћеног људског живота, живота у његовој креативној димензији, у сталним потребама да се нешто ново открива, да се успешност тог открића испоставља и потврђује у одређеном, релативно ограниченом временском периоду, а да потом, као и све остало у животу, бива замењено нечим што се појављује као виши или на-

просто другачији облик креативног решења за којим публика и јавни музички живот исказује потребу. Све се мења, све се креће, а човек се – хераклитовски речено – никада не може два пута окупати у истој реци! Поступком класичног модернизма и писца са очигледним постмодернистичким сензибилитетом, Гаталица је показао како се и у овим, турбулентним временима могу стварати трајне, стабилне књижевне и естетске вредности. У том погледу се он придружује оном најбољем што је српска наративна проза обезбедила у временима културолошке транзиције, а што налазимо у делима Радослава Петковића и Горана Петровића пре свих. Сасвим у духу свог презимена, Гаталица је наративно гатао и чарао, те стварао заматну језичку творевину и естетску стварност која без тихог, интимног чуда и без узвишеног, анђеоског прегнућа и не може бити успостављена. Књига приповедака Друга виолина и друге приче јесте дело којем без задршке проричем дуготрајност важења и постојаност читалачког интересовања: без превеликих заноса у погледу многобројности читалаштва, али са поузданошћу и поверењем оних пробраних, захтевних читалаца који не одају лако своја признања, али још теже од таквих судова одустају. ■

ПРОЗОР У СВЕТ

Дејвид Коперфилд

Чарлс Дикенс
Лагуна, 2025.

„Дејвид Коперфилд“, један од најпознатијих и највољенијих романа Чарлса Дикенса, изашао је ове године у новом одличном преводу Невене Андрић. Овај капитални билдунгсроман први пут је објављен у наставацима у периоду од 1845-1850, да би те исте 1850. изашао и као књига. За овај свој роман Дикенс је рекао да му је најдражи, и да је делимично аутобиографски, „са сложеним преплетанима истине и измишљотина“. О мајсторству великих писаца сведочи и то колико је ова књига 175 година од првог објављивања (не)очекивано занимљива, заразна за читање, и – сасвим савремена у својој сатиризаацији ужасних људских карактера (који су свакако, нажалост, ванвремени). Својом пластичном актуелношћу често изненађују и најмањи детаљи – попут ниткова директора школе који је, сасвим необразован, одлучио да је најбољи бизнис у образовању, и отворио (ужасну) приватну школу.

Чини се да савремени читаоци понекад заборављају да су класици то постали с разлогом; изненађујуће је лако утонати у Дикенсову магију наизглед једноставног приповедања у које је упакован

Реч критике

читав богати исечак једног времена и света. Дикенс је изузетно духовит док сатиризује многе аспекте викторијанског живота у Енглеској, посебно док их посматрамо кроз необичну визуру сасвим наивног дечака који тек упознаје свет. У том смислу Дејвид је савршени наратор са којим, док одраста, отварамо и упознајемо све шире кругове његове стварности – од идеализованог најранијег детињства са нежном и несналажљивом мајком у малом месту, преко ужасних година са злим очухом, борбама са суровим и узбудљивим Лондоном, до проналажења свог места у свету одраслих. У Дикенсовој богатој прози смењују упечатљиви портрети ликова – од чувеног Јураје Хипа (по ком је чак и бенд добио име!), преко ексцентричне тетке Бетси, вољене служавке, чаробне Ем'ли (и других, исто тако чаробних, јунакиња) или господина Дика за ког је смисао живота пуштање змајева. Од апсурда до суза, Дикенсова нарација је топла, дирљива, пуна живота, и врцавог хумора који остаје близак и савременим читаоцима.

Настасја Писарев

Цитат

Кад је стигла до куће, још једанпут је посведочила ко је. Отац је често помињао да се она углавном не понаша као што би се очекивало од хришћанског бића; сада је, уместо да зазвони, пришла и погледала кроз исти онај прозор, толико притискајући врх носа о стакло да се, како је моја покојна мајчица говорила, истог трена спљоштило и побелео.

Препала ми је мајку до те мере да, убеђен сам, управо госпођици Бетси имам да захвалим што сам се родио у петак.